

XÂY DỰNG Ý THỨC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CHO SINH VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

CULTIVATING AWARENESS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION FOR STUDENTS OF UNIVERSITIES IN VIETNAM TODAY

NGUYỄN VIỆT THANH(*), NGUYỄN NGỌC CẦN(**), DƯƠNG VĂN KHÁNH, TRẦN MINH SANG(***)

(*)Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Vĩnh Long, vietthanhb@gmail.com, (**)Trường Đại học Cần Thơ, (***)Trường Đại học Đồng Tháp

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận: 19/4/2021 Ngày nhận lại: 20/4/2021 Duyệt đăng: 30/6/2021 Mã số: TCKH-S02T6-B06-2021 ISSN: 2354 – 0788</p> <p>Từ khóa: ý thức, bảo vệ môi trường, Việt Nam, sinh viên.</p> <p>Key words: Awareness, environmental protection, Vietnam, students.</p>	<p>Để hoạt động bảo vệ môi trường ở Việt Nam thực sự có hiệu quả, điều kiện tiên quyết là các chủ thể tham gia, trong đó có tầng lớp sinh viên, phải có ý thức bảo vệ môi trường cao. Bài viết phân tích thực trạng và đề xuất một số giải pháp cơ bản để xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên - những chủ nhân tương lai của đất nước trong các trường đại học ở nước ta hiện nay, điều đó vừa có ý nghĩa lý luận, vừa có ý nghĩa thực tiễn.</p> <p>ABSTRACT For environmental protection in Vietnam to be really effective, the prerequisite is that the participants, including students, must have high awareness of environmental protection. This article analyzes the current status and proposes some basic solutions to cultivate awareness of environmental protection for students - future owners of the country, in universities in our country today, it has both theoretical and practical significance.</p>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Hiện nay, bên cạnh thành tựu công nghiệp hóa, hiện đại hóa, phát triển kinh tế thị trường, vấn đề cạn kiệt tài nguyên, ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu là những thách thức không nhỏ. Đối với Việt Nam, việc bảo vệ môi trường không chỉ là lời kêu gọi mà là nhiệm vụ cấp bách của toàn xã hội, để thực hiện tốt nhiệm vụ đó, trước hết cần xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho cán bộ và nhân dân, trong đó có đội ngũ sinh

viên - những chủ nhân tương lai của đất nước. Những phân tích tài liệu thứ cấp và kết quả khảo sát sinh viên các trường đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, thành phố Cần Thơ và tỉnh Đồng Tháp, về tình cảm, niềm tin, thái độ và hành vi bảo vệ môi trường. Bài viết đề xuất một số giải pháp chủ yếu về xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học ở Việt Nam.

2. NỘI DUNG

2.1. *Khái quát về môi trường, bảo vệ môi trường*

Môi trường là một bộ phận của trái đất bao quanh con người [3]. Theo Điều 3, Luật Bảo vệ môi trường “Môi trường là hệ thống các yếu tố vật chất tự nhiên và nhân tạo có tác động đối với sự tồn tại, phát triển của con người và sinh vật”. Môi trường là tất cả những điều kiện xung quanh ảnh hưởng đến sự sống, sản xuất, sự tồn vong, phát triển của con người, của xã hội, tự nhiên [9].

Bảo vệ môi trường hiện nay không chỉ lời kêu gọi “Là vấn đề sống còn của đất nước, của nhân loại, là nhiệm vụ có tính chất xã hội sâu sắc, gắn liền với cuộc đấu tranh xóa đói giảm nghèo ở mỗi nước, với cuộc đấu tranh vì hòa bình và tiến bộ xã hội trên phạm vi toàn thế giới” [1]. Bảo vệ môi trường là quyền lợi và nghĩa vụ của tổ chức, gia đình và của mọi người, là biểu hiện của nếp sống văn hóa, đạo đức, là tiêu chí quan trọng của xã hội văn minh và là sự nối tiếp truyền thống yêu thiên nhiên, sống hài hòa với tự nhiên.

Tóm lại, bảo vệ môi trường nghĩa là bảo vệ tất cả những gì cần thiết để môi trường vừa đáp ứng nhu cầu của thế hệ hiện tại vừa có thể đáp ứng nhu cầu sống của các thế hệ tương lai và vì sự phát triển bền vững của con người và xã hội loài người.

2.2. *Những thách thức về môi trường ở Việt Nam hiện nay*

Công cuộc đổi mới đất nước đã và đang từng bước chuyển đổi nền sản xuất nông nghiệp lạc hậu, sang hướng hiện đại, đời sống của nhân dân ngày càng được cải thiện, song chúng ta phải thẳng thắn thừa nhận rằng, phát triển kinh tế đã ảnh hưởng nghiêm trọng đến môi trường sống như: Phá hủy hệ sinh thái, hủy hoại một số diện tích đất đai nông nghiệp trù phú, một số vùng sa mạc hóa, bị mặn xâm nhập, phá hoại nghiêm trọng cơ sở sinh tồn và phát triển của mình.

Ở Việt Nam, mỗi năm có hơn 2.000 dự án thuộc đối tượng phải lập báo cáo đánh giá tác động môi trường; Có 297 khu công nghiệp với

hơn 550.000m³ nước thải/ngày đêm; Có 615 cụm công nghiệp, trong đó chỉ khoảng 5% số này có hệ thống xử lý nước thải tập trung. Trong hơn 500.000 cơ sở sản xuất đang hoạt động thì có nhiều loại hình sản xuất gây ô nhiễm môi trường, công nghệ sản xuất lạc hậu. Ngoài ra, có 787 đô thị với 3 triệu mét khối nước thải/ngày đêm, nhưng hầu hết chưa được xử lý. Lo ngại hơn, mỗi năm cả nước sử dụng hơn 100.000 tấn hóa chất bảo vệ thực vật, phát sinh hơn 23 triệu tấn rác thải sinh hoạt, hơn 7 triệu tấn chất thải rắn công nghiệp và hơn 630.000 tấn chất thải, dẫn đến tình trạng môi trường bị ô nhiễm tràn lan và hết sức nghiêm trọng” [7]. Sông ngòi chết không chỉ dẫn đến sự bức tử các vùng đất canh tác nông nghiệp xưa nay trù phú mà còn hủy hoại cả vùng nuôi trồng thủy sản, chính con người hiện tại và các thế hệ mai sau sẽ gánh chịu những hệ lụy vô cùng khắc nghiệt, nặng nề. Ph. Ăngghen từng nói: “Chúng ta không nên quá tự hào về những thắng lợi của chúng ta đối với tự nhiên” [10]. Đó là những tác động đối với môi trường tự nhiên khiến chúng ta phải suy ngẫm.

2.3. *Quan điểm của Đảng, Nhà nước ta về việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên*

Nhận thức được tầm quan trọng của việc bảo vệ môi trường đối với quá trình phát triển bền vững của đất nước, Đảng và Nhà nước đã ban hành chủ trương, chính sách về bảo vệ môi trường: Chỉ thị số 36-CT/TW về tăng cường công tác bảo vệ môi trường thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; Nghị quyết số 41-NQ/TW về tăng cường công tác bảo vệ môi trường thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; Chỉ thị số 29-CT/TW về việc tiếp tục đẩy mạnh thực hiện Nghị quyết 41-NQ/TW của Bộ Chính trị; Hiến pháp năm 2013 quy định: “Mọi người có quyền được sống trong môi trường trong lành và có nghĩa vụ bảo vệ môi trường” [14]. Tiếp tục tinh thần của các Đại hội trước, Đại hội XIII của Đảng nhấn mạnh “Lấy bảo vệ môi trường sống và sức khỏe nhân dân làm mục tiêu hàng đầu” [6], “Giải quyết hài hòa

mối quan hệ giữa phát triển kinh tế với bảo vệ môi trường” [6]. Chiến lược bảo vệ môi trường quốc gia đến năm 2020, tầm nhìn năm 2030 chủ trương đưa vấn đề biến đổi khí hậu vào nội dung giáo dục môi trường ở các cấp học, bậc học trong hệ thống giáo dục và đào tạo quốc gia; mở rộng các chuyên ngành đào tạo về môi trường, trong đó ưu tiên đào tạo các chuyên ngành có nhu cầu lớn trong xã hội; Xây dựng bộ tài liệu, giáo trình truyền thông môi trường phù hợp với từng đối tượng cụ thể.

Quán triệt chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước, tiếp tục tinh thần của những năm trước, Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018) ban hành công văn số 1803/BGDĐT-KHCNMT về việc hướng dẫn các đại học, trường đại học, học viện, viện nghiên cứu và trường cao đẳng sư phạm trực thuộc Bộ Giáo dục và Đào tạo, các sở giáo dục và đào tạo xây dựng kế hoạch bảo vệ môi trường năm 2019.

2.4. Ý nghĩa của việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học ở Việt Nam

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn dành sự quan tâm đặc biệt đến học sinh và sinh viên, theo Người nước nhà có sánh vai được với các cường quốc năm châu hay không chính là nhờ một phần lớn ở công lao học tập, “tiếp tục phát huy truyền thống vẻ vang của dân tộc ta, góp phần xứng đáng vào công cuộc đổi mới” [13]. Cùng với việc trang bị tri thức khoa học, kỹ năng sống cần phải trang bị cho sinh viên ý thức bảo vệ môi trường đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước.

Việc truyền thụ, hình thành và nâng cao năng lực tư duy sáng tạo, trình độ chuyên môn, kỹ năng sống, xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên có tầm quan trọng, nhằm phát huy vai trò xung kích của tuổi trẻ trên mọi mặt trận trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên ở các trường đại học có ý nghĩa quan trọng không chỉ với mục tiêu giáo dục toàn diện con người thế hệ mới, mà còn tạo sự lan tỏa

trong cộng đồng ý thức bảo vệ môi trường, ứng xử văn minh với môi trường, để môi trường ngày một tốt hơn, hữu dụng hơn đối với con người, làm cho quan hệ giữa con người và giới tự nhiên ngày càng thân thiện. Bảo vệ môi trường cũng có ý nghĩa là bảo vệ cuộc sống của chúng ta, để thực hiện bảo vệ môi trường có hiệu quả, trở thành mối quan tâm sâu sắc và hành động xây dựng ý thức bảo vệ môi trường có ý nghĩa to lớn.

Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường góp phần quan trọng trong việc nâng cao trình độ nhận thức của sinh viên về các nguyên tắc, chuẩn mực đạo đức môi trường để sinh viên tự điều chỉnh hành vi của chính mình, khắc phục những thói quen xấu làm ảnh hưởng tự nhiên, môi trường, đồng thời, góp phần làm lan tỏa sâu rộng trong cộng đồng những đức tính tốt đẹp như tình yêu thiên nhiên, tôn trọng, giữ gìn và bảo vệ môi trường, sống hài hòa, thân thiện với thiên nhiên. Điều đó góp phần đào tạo những sinh viên có đủ phẩm chất nhân văn, nhân đạo, nhân bản, vừa có tâm, vừa có tầm, sống và làm việc theo Hiến pháp, pháp luật, đóng góp công sức của mình vào sự nghiệp đưa đất nước trở thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại.

Sinh viên được trang bị đầy đủ kiến thức khoa học về môi trường và bảo vệ môi trường tức là đã làm cho hơn 15% dân số có hiểu biết sâu sắc, đầy đủ về môi trường và bảo vệ môi trường. Con số này sẽ được nhân lên gấp nhiều lần nếu sinh viên biết tuyên truyền về bảo vệ môi trường trong cộng đồng. Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên không chỉ có tác động trước mắt đến thế hệ hôm nay mà sẽ còn có tác động lâu dài cả trong tương lai, là một trong những giải pháp cần thiết nhằm thay đổi nhận thức, nảy sinh và phát triển tình cảm, niềm tin, ý chí, nghị lực, khát vọng, thái độ, hành vi ứng xử văn minh thân thiện với môi trường và lòng kiên trì, bền bỉ trong bảo vệ môi trường của sinh viên, chủ nhân tương lai của đất nước, có ý nghĩa lý luận và thực tiễn.

3. THỰC TRẠNG CỦA VIỆC XÂY DỰNG Ý THỨC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CHO SINH VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM

3.1. Những kết quả đạt được

Thứ nhất, việc trang bị tri thức về môi trường, bảo vệ môi trường cho sinh viên trong trường đại học ở nước ta được đặc biệt quan tâm. Tri thức khoa học môi trường và bảo vệ môi trường có vai trò to lớn và cần thiết, là yếu tố

không thể thiếu, là chìa khóa cho bản thân mỗi cá nhân sinh viên bước vào cuộc sống tương lai. Kết quả khảo sát Bảng 1 cho thấy, sinh viên tìm hiểu tri thức khoa học về môi trường, bảo vệ môi trường và pháp luật về bảo vệ môi trường qua các kênh sau: Hoạt động giáo dục trong trường chiếm tỷ lệ 71,9%; Kênh truyền hình chiếm tỷ lệ 9,92%; sách, báo, mạng internet chiếm tỷ lệ 10,74%.

Bảng 1. Kênh tham khảo tri thức khoa học về môi trường và bảo vệ môi trường

Mức độ	Số phiếu	Tỷ lệ %
Kênh truyền hình	120	9,92
Sách, báo, mạng internet	130	10,74
Hoạt động giáo dục trong nhà trường	870	71,9
Chưa tìm hiểu qua thông tin nào	90	7,44
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, tỉnh Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Để đánh giá được trình độ nhận thức, sự hiểu biết đúng đắn, đầy đủ của sinh viên về mối quan hệ giữa con người, môi trường tự nhiên, nhóm tác giả tiến hành khảo sát ngẫu nhiên 1,210 sinh viên các trường đại học ở Việt Nam. Kết quả khảo sát Bảng 2 cho thấy: 87,27% sinh viên nhận thức rằng, con người và môi trường tự

nhiên có mối quan hệ hài hòa, tác động qua lại với nhau. Đồng thời, sinh viên cũng hiểu vấn đề cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên và ô nhiễm môi trường hiện nay không phải do tự bản thân môi trường gây ra, mà là kết quả của các hoạt động thiếu ý thức, vô ý thức của con người.

Bảng 2. Mối quan hệ giữa con người và môi trường tự nhiên

Mức độ hiểu biết	Số phiếu	Tỷ lệ %
Có mối quan hệ hài hòa, tác động qua lại với nhau	1056	87,27
Con người thống trị, bóc lột giới tự nhiên	120	9,9
Không có mối quan hệ gì	34	2,84
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Thứ hai, về việc bồi dưỡng và phát triển tình cảm, niềm tin, ý chí, nguyện vọng, khát vọng bảo vệ môi trường cho sinh viên:

Kết quả khảo sát Bảng 3, có 71,9% sinh viên trả lời yêu cảnh đẹp thơ mộng và hùng vĩ của thiên nhiên, yêu quê hương, yêu đất nước

con người Việt Nam; 12,5% sinh viên trả lời rung động trước cảnh đẹp thơ mộng và hùng vĩ của thiên nhiên; 7,4% sinh viên trả lời yêu thích động vật.

Kết quả khảo sát ở Bảng 5, có 78,1% sinh viên có tinh thần dũng cảm đấu tranh, phê phán,

ngăn chặn những hành động gây ảnh hưởng đến môi trường; Thay đổi thái độ tiêu dùng trong sinh hoạt hằng ngày như dùng túi đựng cho nhiều lần thay cho túi nilon, tiết kiệm điện, nước.

Bảng 3. Thái độ tình cảm đối với thiên nhiên

Mức độ	Số phiếu	Tỷ lệ %
Yêu cảnh đẹp thơ mộng và hùng vĩ của thiên nhiên, yêu quê hương, yêu đất nước con người Việt Nam	870	71,9
Rung động trước cảnh đẹp thơ mộng và hùng vĩ của thiên nhiên	150	12,5
Yêu thích động vật, thực vật	90	7,4
Bình thường	50	4,1
Không yêu thiên nhiên	50	4,1
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Bảng 4. Mức độ quan tâm của sinh viên trước vấn nạn ô nhiễm, khủng hoảng môi trường, biến đổi khí hậu, hạn hán, xâm nhập mặn hiện nay

Mức độ	Số phiếu	Tỷ lệ %
Rất quan tâm	960	79,34
Quan tâm	110	9,09
Bình thường	90	7,44
Không quan tâm	50	4,13
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Kết quả khảo sát ở Bảng 5, có 78,1% sinh viên có tinh thần dung cảm đấu tranh, phê phán, ngăn chặn những hành động gây ảnh hưởng đến môi trường; thay đổi thái độ tiêu dùng trong sinh hoạt hằng ngày như dùng túi đựng cho nhiều lần thay cho túi nilon, tiết kiệm điện, nước.

Bảng 5. Thái độ của sinh viên trước sự hủy hoại của môi trường

Thái độ	Số phiếu	Tỷ lệ %
Dũng cảm đấu tranh phê phán	945	78,1
Sợ, ngại đấu tranh phê phán	125	10,33
Thờ ơ, lạnh nhạt	90	7,44
Bình thường	50	4,13
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Thứ tư, về hành vi bảo vệ môi trường cho sinh viên: Kết quả khảo sát Bảng 6 có 78,51% sinh viên khẳng định sẽ tham gia trồng cây xanh, tự giác chấp hành các quy định về giữ gìn vệ sinh, bảo vệ môi trường; tuyên truyền, vận động mọi người dân tham gia các hoạt động về bảo vệ môi trường và không

vứt rác bừa bãi, không đổ nước thải sinh hoạt ra đường phố, nơi công cộng, không săn bắt các động vật quý hiếm, không chặt phá rừng, không đốt rừng

làm nương rẫy, cùng nhau hành động “vì màu xanh quê hương”, tiết kiệm, điện nước.

Bảng 6. Hành động của sinh viên trong bảo vệ môi trường

Mức độ	Số phiếu	Tỷ lệ %
Không vứt rác bừa bãi, không đổ nước thải sinh hoạt ra đường phố, nơi công cộng	50	4,13
Tham gia trồng cây xanh, tự giác chấp hành các quy định về giữ gìn vệ sinh, bảo vệ môi trường	140	11,57
Tuyên truyền vận động mọi người tham gia các hoạt động về bảo vệ môi trường	70	5,79
Tất cả phương án trên	950	78,51
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

Theo kết quả khảo sát sinh viên các trường đại học ở Việt Nam, khi hỏi về mức độ hiểu biết của sinh viên về đạo đức môi trường (quan hệ giữa con người với tự nhiên, tự nhiên với con người, tự nhiên với tự nhiên, con người với con người), có 86,8% sinh viên trả lời đạo đức môi trường điều chỉnh mối quan hệ giữa con người với tự nhiên; 9,9% trả lời đạo đức môi trường điều chỉnh mối quan hệ giữa tự nhiên với con người; 3,3% trả lời đạo đức môi trường điều chỉnh mối quan hệ giữa con người với con

người. Sinh viên có những hiểu biết về chuẩn mực hành vi đạo đức môi trường và chuẩn mực hành vi mang tính pháp luật; Hiểu được ý nghĩa của việc thực hiện theo các chuẩn mực đó và có trách nhiệm giám sát thực hiện các quy định của pháp luật. Chứng tỏ sinh viên không chỉ quan tâm đến đạo đức môi trường mà điều quan trọng hơn là điều chỉnh chuẩn mực hành vi đạo đức vì môi trường và mang tính pháp luật bảo vệ môi trường. Vẫn còn số ít sinh viên chưa hiểu về đối tượng điều chỉnh của đạo đức môi trường.

Bảng 7. Mức độ hiểu biết của sinh viên trong các mối quan hệ đạo đức môi trường

Mức độ hiểu biết	Số phiếu	Tỷ lệ %
Mối quan hệ giữa con người với tự nhiên	1050	86,8
Mối quan hệ giữa tự nhiên với con người	120	9,9
Con người với con người	40	3,3
Tổng	1210	100,0

Nguồn: Kết quả khảo sát sinh viên tại các trường Đại học ở tỉnh Vĩnh Long, Long An, Đồng Tháp thành phố Cần Thơ

3.2. Một số hạn chế trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học ở nước ta hiện nay

Mặc dù đã quan tâm xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học, song vẫn còn 7,44% sinh viên chưa chủ động tìm

hiểu tri thức khoa học về môi trường, bảo vệ môi trường và pháp luật bảo vệ môi trường thông qua các hoạt động giáo dục trong trường; 9,9% sinh viên cho rằng con người thống trị, bóc lột giới tự nhiên; 2,84% sinh viên nghĩ *con người và môi trường tự nhiên* không có mối quan hệ; 11,57%

sinh viên sợ ngại đấu tranh phê phán; 9,92% sinh viên thờ ơ, lạnh nhạt; 7,44% sinh viên vẫn bình thường, thản nhiên trước hành động hủy diệt hệ sinh thái, hủy hoại môi trường. Một số sinh viên thiếu ý thức, không tự giác trong việc học tập, rèn luyện hành vi và kỹ năng bảo vệ môi trường, coi nội dung môi trường và bảo vệ môi trường là phần phụ, không thi. Mặt trái của kinh tế thị trường đã khiến phần đông chạy theo đồng tiền, đặt lợi ích kinh tế lên trên. Nhà trường chưa đổi mới phương pháp dạy học, phương pháp hình thành ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên.

4. MỘT SỐ GIẢI PHÁP CHỦ YẾU XÂY DỰNG Ý THỨC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CHO SINH VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM

4.1. Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên theo tư tưởng Hồ Chí Minh về môi trường và bảo vệ môi trường

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định, môi trường chính là nơi con người được sinh ra, là cơ sở và điều kiện tất yếu để con người duy trì sự tồn vong. Mối quan hệ giữa con người và tự nhiên là cơ sở để thực hiện dân giàu, nước mạnh [8]. Con người tác động vào tự nhiên không phải là tác động một cách mù quáng, bừa bãi, mà phải dựa trên cơ sở tri thức khoa học, phải có sự hiểu biết đầy đủ, sâu sắc, đúng đắn về môi trường, bảo vệ môi trường và hành động phù hợp với quy luật khách quan. Người căn dặn: “Thế giới ngày nay đang tiến những bước khổng lồ về mặt kiến thức của con người. Khoa học tự nhiên cũng như khoa học xã hội không ngừng mở ra những chân trời mới, con người ngày càng làm chủ được thiên nhiên, cũng như làm chủ vận mệnh của xã hội và của bản thân mình” [12]. Vì vậy, phải ra sức học tập, có hiểu biết đúng đắn, đầy đủ và sâu sắc về tự nhiên, con người mới có thể chinh phục được tự nhiên.

Trong quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, đưa nước ta sớm trở thành một nước công nghiệp, song chúng ta cũng đang đứng trước thách thức do mặt trái của quá trình

công nghiệp hóa, hiện đại hóa gây ra thì việc học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường trong tình hình môi trường nước ta hiện nay là rất có ý nghĩa, xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho mọi người dân nói chung, sinh viên nói riêng là một việc làm trọng đại không thể thiếu. Việc bảo vệ môi trường không chỉ đòi hỏi quyết tâm cao độ của toàn Đảng, toàn dân mà còn phải xuất phát từ một nền tảng cơ sở lý luận hoàn chỉnh và sát thực với thực tế của Việt Nam. Tư tưởng Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường chính là nền tảng cơ sở lý luận hoàn chỉnh và sát thực nhất với thực tế nước ta, bởi triết lý trong tư tưởng của Người là triết lý hành động vì con người, vì môi trường, vì tình yêu thiên nhiên.

Vấn đề ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu ngày càng diễn biến phức tạp, khôn lường. Tư tưởng Hồ Chí Minh về môi trường và bảo vệ môi trường, cải thiện môi trường ngày càng có giá trị lý luận và thực tiễn, là kim chỉ nam cho sự phát triển bền vững của nước ta trong thời kỳ công nghiệp hóa theo hướng hiện đại. Trách nhiệm bảo vệ môi trường là thuộc về toàn Đảng, toàn dân. Phải tăng cường xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho người dân nói chung, cho sinh viên nói riêng theo tư tưởng Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường vì sự phát triển của thế hệ hiện tại và thế hệ mai sau. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã vạch ra cho chúng ta một thế giới quan khoa học, phương pháp luận biện chứng và nhân sinh quan đầy đủ nhất trong việc giải quyết mối quan hệ giữa việc bảo vệ môi trường và phát triển kinh tế - xã hội bền vững. Sinh viên là chủ nhân tương lai của đất nước phải học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh về bảo vệ môi trường, đáp ứng sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa của đất nước, vì một nước Việt Nam dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh và sự phát triển bền vững của đất nước.

4.2. Tăng cường vai trò của pháp luật trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học ở nước ta hiện nay

Trong cuộc sống, không phải lúc nào các chuẩn mực đạo đức cũng điều hành được hành vi của con người, có những lúc, có những cá nhân không thể chiến thắng được lòng tham, lợi ích và sự ích kỷ của bản thân mà sẵn sàng vi phạm các nguyên tắc đạo đức môi trường. Pháp luật với sức mạnh cưỡng chế là công cụ hữu hiệu để ngăn chặn những hành vi xâm phạm lợi ích của người khác, của quốc gia. Trong quá trình công nghiệp hóa theo hướng hiện đại, tăng cường vai trò pháp luật về bảo vệ môi trường trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên trở thành một công cụ hữu hiệu mang tính cưỡng chế nhằm giáo dục sinh viên những phẩm chất tốt đẹp đối với môi trường, đặc biệt là tinh thần, ý thức pháp luật và ý thức trách nhiệm trong việc bảo vệ môi trường, “làm cho phần tốt ở trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa xuân và phần xấu bị mất dần đi” [11].

Thực tế, có không ít người dân Việt Nam nói chung, sinh viên nói riêng vẫn còn giữ thói quen sống và ứng xử theo lệ làng, theo tập tục lệ địa phương. Sự hiểu biết pháp luật về bảo vệ môi trường của một bộ phận sinh viên còn hạn chế, thậm chí còn có hành vi coi thường pháp luật, tình trạng vi phạm pháp luật về bảo vệ môi trường còn diễn ra khá phổ biến ở nhiều nơi, nhiều lĩnh vực, ảnh hưởng sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Đại hội VI của Đảng đã nhấn mạnh phải: “Xây dựng nếp sống và làm theo pháp luật, khôi phục trật tự, kỷ cương” [4]. Đại hội VIII nhấn mạnh, cần “Triển khai mạnh mẽ công tác phổ biến, tuyên truyền và giáo dục pháp luật về bảo vệ môi trường cho toàn dân” [5]. Đại hội XIII của Đảng xác định rằng, để cho mọi người hiểu rõ môi trường có vai trò quan trọng đối với sự phát triển của đất nước và sự tồn tại của con người, có nhận thức đúng đắn, hành động thân thiện, lịch sự và văn minh với môi trường thì cần “Tăng cường tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức, ý thức trách nhiệm và nâng cao hiệu quả thực thi pháp luật về quản lý tài nguyên, bảo vệ môi trường và ứng phó với

biến đổi khí hậu”, giúp cho sinh viên - chủ nhân tương lai của đất nước tuân thủ “Sống và làm việc theo pháp luật”, xây dựng nếp sống văn minh, thân thiện với môi trường vì sự phát triển bền vững của đất nước [6].

4.3. Thay đổi về tư duy nhận thức, năng lực của các chủ thể giáo dục trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên các trường đại học ở Việt Nam hiện nay

Tiếp tục đẩy mạnh nâng cao nhận thức - ý thức của Đảng ủy, ban giám hiệu trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên. Cần phải có quy định rõ ràng trách nhiệm, phải đưa vấn đề xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên vào một trong những tiêu chuẩn đánh giá phẩm chất của cán bộ, giảng viên và là một trong những tiêu chí đề bạt, bổ nhiệm, xếp loại, khen thưởng giảng viên. Tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra và khen thưởng, biểu dương, nhân rộng điển hình những mô hình, sáng kiến hay. Cũng cần kỷ luật thích đáng đối với nhà trường hoặc cá nhân giảng viên buông lỏng việc giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên thông qua các môn học chính khóa và thông qua hoạt động ngoại khóa. Khi giảng viên và sinh viên xây dựng ý thức bảo vệ môi trường là công việc của họ và đem lại lợi ích cho chính họ thì giảng viên chủ động và tích cực trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên. Chính tinh thần chủ động tích cực đó, ý thức bảo vệ môi trường của mỗi sinh viên sẽ từng bước được hình thành và nâng cao.

Nâng cao năng lực, kỹ năng cho Đoàn thanh niên, Hội sinh viên, Phòng công tác sinh viên các trường đại học ở Việt Nam là lực lượng nòng cốt có vai trò, trách nhiệm to lớn trong việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên. Để định hướng các hoạt động xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên, phải có sự phối hợp chặt chẽ, mang tính hệ thống, đòi hỏi Đoàn thanh niên, Hội sinh viên, Phòng công tác sinh viên có năng lực nhất định.

Đoàn thanh niên, Hội sinh viên, Phòng công tác sinh viên phải luôn xác định việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên là một trong những nhiệm vụ trọng tâm. Cần tập trung tuyên truyền, phổ biến đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về bảo vệ môi trường cho sinh viên như: “Ngày môi trường thế giới”, “Ngày làm cho thế giới sạch hơn”, “Tuần lễ quốc gia về nước sạch - vệ sinh môi trường”, “Chiến dịch làm cho thế giới sạch hơn”, “Chiến dịch biển Việt Nam xanh”, “Xanh hóa trường học”, “Mùa hè xanh”, chiến dịch “*Sinh viên ra quân làm sạch môi trường*”, với thông điệp vì một Việt Nam xanh, phải đa dạng, phong phú về hình thức để thu hút được đông đảo sinh viên tham gia và tạo ra sự lan tỏa trong cộng đồng xã hội, với các tiêu chí “Không được ngủ quên trên những kết quả, thành tích đã đạt được”.

4.4. *Đổi mới nội dung, chương trình, giáo trình, phương pháp và hình thức xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên phù hợp với thực tiễn*

Nội dung, chương trình, giáo trình là yếu tố cốt lõi, cơ bản của quá trình dạy học, nó tạo nên nội dung cơ bản của hoạt động giảng dạy của giảng viên, tác động đến việc lĩnh hội kiến thức và rèn luyện kỹ năng của sinh viên. Khi xây dựng nội dung, chương trình để xây dựng ý thức bảo vệ môi trường thông qua các môn học chính khóa, trước hết cần khắc phục cách làm theo kiểu cắt khúc theo từng bậc học mà phải xây dựng nội dung, chương trình để nâng cao ý thức bảo vệ môi trường một cách tổng thể, nhất quán từng từ bậc mầm non đến bậc đại học; Phải lựa chọn nội dung khoa học cần thiết cho việc hình thành ý thức, tình cảm, niềm tin, ý chí, thái độ, hành vi và kỹ năng sống cho sinh viên; Những tri thức thiết thực, gần gũi, gắn với đời sống và vận dụng tốt khi các em sinh viên phải đối mặt với các vấn đề môi trường hiện tại. Đây là một việc làm vô cùng cần thiết, trong quá trình biên soạn nội dung, chương trình, giáo trình để xây

dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên phù hợp với mục tiêu giáo dục, có tính khoa học và đảm bảo tính giáo dục toàn diện.

Đổi mới phương pháp dạy học không có nghĩa là gạt bỏ, phủ nhận các phương pháp dạy học truyền thống, mà đó chính là từ bỏ lối dạy học theo kiểu truyền thụ một chiều, theo kiểu ghi nhớ - tái hiện, đây chính là những rào cản rất lớn của việc đổi mới phương pháp dạy học ở bậc đại học. Đổi mới phương pháp giảng dạy để xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên cũng phải tuân theo nguyên tắc cơ bản là đặt sinh viên vào vị trí trung tâm của quá trình dạy học, giảng viên đóng vai trò hướng dẫn, gợi mở, nêu vấn đề. Đây là phương pháp sẽ đưa đến nhận thức đúng đắn về vai trò của giảng viên, của sinh viên, nghĩa là chúng ta đang tiếp cận đến phương pháp dạy học hiện đại.

Đổi mới hình thức xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên ở Việt Nam hiện nay: Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên trực tiếp thông qua các môn học chính khóa, những bài học có nội dung hoàn toàn trùng với nội dung giáo dục nâng cao ý thức bảo vệ môi trường, giảng viên chỉ cần giảng dạy hết nội dung chính của bài học, những tri thức này sẽ được sinh viên cảm nhận, tiếp thu thông qua bài giảng và khắc sâu vào tâm trí. Sinh viên sẽ có những chuyển biến về tư tưởng, tình cảm, niềm tin, ý chí, thái độ và có những hành vi tự ý thức, có nghĩa vụ và trách nhiệm phải bảo vệ môi trường. Đây là điều kiện tốt nhất để nội dung giáo dục xây dựng ý thức bảo vệ môi trường phát huy tác dụng đối với sinh viên thông qua đặc thù của từng môn học. Xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên kết hợp dạy học trong lớp và ngoài thiên nhiên thật sự bổ ích và lý thú. Ở ngoài thiên nhiên sinh viên có cơ hội quan sát, thực nghiệm, được tham gia vào các hoạt động tìm hiểu về môi trường tự nhiên, phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo trong học tập. Sinh viên nảy sinh và phát triển tình yêu thiên nhiên và thêm gắn bó với thiên nhiên, có niềm

tin, ý chí, nghị lực vượt qua những khó khăn để bảo vệ môi trường. Qua việc dạy học trong lớp kết hợp với ngoài thiên nhiên còn mang lại cho sinh viên cái nhìn đúng đắn đối với môi trường, nuôi dưỡng cảm xúc, khơi dậy tình cảm gắn bó, phát triển khả năng thẩm mỹ, nếp sống văn hóa ứng xử thân thiện với môi trường. Hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp ở bậc đại học rất đa dạng và phong phú, có tính mở, có không khí sôi động, tự do và phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của bản thân mỗi sinh viên.

5. KẾT LUẬN

Vấn đề ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu, mặn xâm nhập, cạn kiệt các nguồn tài nguyên thiên nhiên hiện nay ngày càng trở nên

trầm trọng, đã, đang và sẽ trực tiếp đe dọa đến sự tồn tại và phát triển xã hội. Một trong những nguyên nhân dẫn đến thảm họa này là do nhận thức sai lầm, lệch lạc, phiến diện của con người. Vì lợi ích trước mắt, con người đã khai thác làm cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên, ô nhiễm môi trường, mà quên rằng con người là một bộ phận của giới tự nhiên, phá hoại môi trường là tự phá hoại chính bản thân mình. Đứng trước những thách thức về môi trường, ô nhiễm môi trường hiện nay thì việc xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên trong các trường đại học ở Việt Nam được coi là biện pháp hữu hiệu và có hiệu quả lâu dài trong việc bảo vệ môi trường, phát triển quê hương đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Chính trị (1998), *Chỉ thị số 36-CT/TW về tăng cường công tác bảo vệ môi trường thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*, Hà Nội.
- [2] Bộ Chính trị (2009), *Chỉ thị số 29-CT/TW về việc tiếp tục đẩy mạnh thực hiện Nghị quyết 41-NQ/TW*, Hà Nội.
- [3] Denton, D. Keith (1999), *Quản lý môi trường*, Lê Trung Phương dịch, Hà Nội: Trung tâm Thông tin khoa học hóa chất.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (1986), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI*, Nxb Sự thật.
- [5] Đảng Cộng sản Việt Nam (1996), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [6] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb Chính trị Quốc gia sự thật.
- [7] Lê Xuân Đình (2015), *Khu kinh tế, khu công nghiệp, khu chế xuất và doanh nghiệp đầu tư trực tiếp nước ngoài ở Việt Nam*, Nxb Thống kê.
- [8] Đỗ Trọng Hưng, Bùi Văn Dũng (2012), *Bảo vệ môi trường theo tư tưởng Hồ Chí Minh*, Tạp chí Cộng sản.
- [9] *Luật Bảo vệ môi trường* (2014), Nxb Lao động - Xã hội, Hà Nội.
- [10] C. Mác và Ph. Ăngghen (1994), Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [11] Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [12] Hồ Chí Minh. 2000. *Toàn tập*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [13] Đỗ Mười (1995), *Trí thức trẻ Việt Nam trong sự nghiệp đổi mới xây dựng đất nước*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [14] Quốc hội nước Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Việt Nam (2013), *Hiến pháp*, Hà Nội.